

Autorka rozprawy doktorskiej: mgr Angelika Koman-Bednarczyk

Promotor rozprawy doktorskiej: dr. hab. Bartosza Liżewskiego, prof. UMCS

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Klauzule z art. 5 kodeksu cywilnego i art. 8 kodeksu pracy w sądowym stosowaniu prawa - studium teoretycznoprawne

Przedmiotem rozprawy jest problematyka klauzul generalnych zasad współzycia społecznego i społeczno-gospodarczego przeznaczenia prawa z art. 5 kodeksu cywilnego i art. 8 kodeksu pracy w sądowym stosowaniu prawa. Temat podjętych badań jest częścią szerszej problematyki tworzenia i stosowania klauzul generalnych w polskim porządku prawnym. Jednym z powodów do ich podjęcia stała się konstrukcja § 4 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”. Dzieje się tak dlatego, że § 4 ust. 1 Zasad stanowi, że ustawa nie może powtarzać przepisów zamieszczonych w innych ustawach. Naruszenie powyższego zakazu rodzi uzasadnione ryzyko nadania powtórzeniom odmiennego znaczenia normatywnego w procesie stosowania prawa. Tymczasem prawodawca z jakichś względów zdecydował się utrzymać w nowym porządku prawnym brzmienie art. 8 kodeksu pracy, który stanowi dokładne powtórzenie art. 5 kodeksu cywilnego.

Za zasadnością podjętej tematyki badawczej przemawiają również poniższe argumenty. Przepisy będące przedmiotem rozważań dotyczą problematyki nadużycia prawa i wyznaczają granice, w których dopuszczalne jest korzystanie z praw podmiotowych w prawie cywilnym i prawie pracy. Granice wykonywania tych praw w obu przypadkach zostały wyznaczone przez zasady współzycia społecznego i społeczno-gospodarcze przeznaczenie prawa – konstrukcje normatywne klauzul generalnych, które ze swej natury są niedookreślone. Istotne znaczenie ma to, że oba przepisy umiejscowione są w przepisach ogólnych kodeksów, co znacznie rozszerza zakres ich stosowania. Wreszcie, wspólne dla nich jest to, że klauzule generalne zasad współzycia społecznego i społeczno-gospodarczego przeznaczenia prawa zostały recypowane z radzieckiego porządku prawnego. W okresie Polski Ludowej omawiane przepisy stanowiły wraz z treścią art. 4 kodeksu cywilnego i art. 7 kodeksu pracy narzędzie ideologizacji i upolitycznienia procesów stosowania prawa. Pomimo głębokiej zmiany aksjologii społecznej, jaka miała miejsce po upadku Państwa Ludowego, polski prawodawca nie zdecydował się zrezygnować z klauzul o radzieckiej

konotacji. Klauzule te do dnia dzisiejszego funkcjonują w nowym, potransformacyjnym, demokratycznym porządku prawnym.

Problematyka badawcza dysertacji niesie za sobą wiele pytań. Pierwszym podstawowym celem badawczym jest odpowiedź na pytanie, w jaki sposób klauzule generalne zasad współzycia społecznego i społeczno-gospodarczego przeznaczenia prawa z art. 5 kodeksu cywilnego i art. 8 kodeksu pracy są postrzegane w procesie sądowego stosowania prawa. W tym kontekście, najistotniejszym pytaniem badawczym jest pytanie o to, czy powtórzenie, jakie zachodzi pomiędzy treścią art. 5 kodeksu cywilnego i art. 8 kodeksu pracy, jest celowym zabiegiem legislacyjnym (świadomym działaniem prawodawcy) czy jedynie zbędnym powtórzeniem. Należy również odpowiedzieć, czy sposób rozumienia art. 5 kodeksu cywilnego i art. 8 kodeksu pracy różni się w sprawach z zakresu prawa cywilnego i prawa pracy. Wątpliwości autorki budzi również to, czy w odniesieniu do danej kategorii spraw (sprawa cywilna, a sprawa z zakresu prawa pracy) klauzulom generalnym z art. 5 kodeksu cywilnego i art. 8 kodeksu pracy zostaje nadane inne znaczenie normatywne. Kluczowe znaczenie dla pracy ma również odpowiedź na pytanie, czy postrzeganie klauzul generalnych z art. 5 kodeksu cywilnego i art. 8 kodeksu pracy uległo przeobrażeniu pod wpływem zmiany aksjologii społecznej, która nastąpiła po upadku państwa socjalistycznego. Drugim zasadniczym celem badawczym jest odpowiedź na pytanie, czy na etapie sądowego stosowania prawa zachodzi obiektywizowanie klauzul generalnych z art. 5 kodeksu cywilnego i art. 8 kodeksu pracy.

Rozważana w dysertacji problematyka stanowi międzygałęziowe zagadnienie badawcze, istotne zarówno w kontekście teoretycznym, jak i praktycznym. Problematyka klauzul generalnych doczekała się licznych publikacji. Dlatego wskazać należy, że nowatorski charakter badań przejawia się w specyfice podejścia badawczego i ustalenia ich wyników. Brak jest publikacji naukowych, które podejmowałyby analizę art. 5 kodeksu cywilnego i art. 8 kodeksu pracy, wyznaczających granice nadużycia prawa, odpowiednio w ujęciu historycznym, doktrynalnym, legislacyjnym, decyzyjnym i komparatystycznym.

Układ rozprawy wynika z przedmiotu badań i założonego celu badawczego. Rozprawa składa się z sześciu rozdziałów zasadniczych, wstępu, a także rozdziału siódmego, który pełni funkcję zakończenia. W dysertacji można wyodrębnić dwie zasadnicze części. Część teoretyczną – rozdziały I–IV oraz część praktyczną – rozdziały V–VI.

W części teoretycznej poruszone są kluczowe dla pracy zagadnienia. Są to pojęcia prawa podmiotowego i nadużycia prawa. Omówiona zostaje geneza podziału prawa na prywatne i publiczne. Pogłębiono problematykę prawa cywilnego i prawa pracy, a także ich

miejsca w strukturze gałęziowej prawa w kontekście zmieniającego się paradygmatu dychotomicznego podziału prawa na prawo prywatne i publiczne. Analizowano pojęcie, istotę i funkcje konstrukcji normatywnej klauzul generalnych i ich roli w procesie tworzenia i stosowania prawa. Rozważania koncentrują się również wokół zagadnienia techniki legislacyjnej, zasad konstruowania tekstu aktu normatywnego i generalnej zasady zakazu powtarzania w ustawie przepisów zawartych w innych ustawach. W tej części pracy autorka porusza problematykę historii konstrukcji z art. 5 kodeksu cywilnego i art. 8 kodeksu pracy, jak również podejmuje próbę dogmatycznego ustalenia znaczenia zasad współzycia społecznego i społeczno-gospodarczego przeznaczenia prawa w prawie cywilnym i prawie pracy. Autorka analizuje również relację, jaka zachodzi pomiędzy obiektywizacją a subiektywizacją zasad współzycia społecznego i społeczno-gospodarczego przeznaczenia prawa w procesie stosowania prawa.

Część praktyczna została poświęcona analizie materiału badawczego w postaci orzeczeń sądowych. Autorka dysertacji analizuje orzecznictwo sądowe pochodzące od sądów powszechnych i Sądu Najwyższego, dotyczące stosowania odpowiednio art. 5 kodeksu cywilnego i art. 8 kodeksu pracy. Co niezwykle istotne, analiza ta jest dokonana w odniesieniu do dwóch rodzajów spraw – spraw z zakresu prawa cywilnego i prawa pracy w dwóch ramach czasowych – przed i po transformacji, oraz oddzielnie dla każdej z klauzul składających się na pojęcie nadużycia prawa. W zakończeniu zostały przedstawione szczegółowe prawno-porównawcze wnioski.

Metody wykorzystywane w ramach niniejszej pracy są adekwatne w stosunku do przyjętych założeń badawczych. Metodą wykorzystaną w początkowej fazie badań jest metoda analizy terminologiczno-pojęciowej. Kolejną metodą badań jest metoda formalno-dogmatyczna. Zastosowanie znajduje również metoda analizy historyczno-prawnej. Następnie wykorzystanie znajduje analiza uzasadnień orzeczeń sądowych. Istotną rolę odgrywa również metoda analizy krytycznej piśmiennictwa i orzeczeń sądowych. Wydaje się jednak, że najważniejsze znaczenie dla całej pracy ma wykorzystanie metody porównawczej.

Angelika Komau-Bednarczyk
15.09.2022r.